Obrjady i obrjadovyj fol'klor. Pod redakcijej V. K. Sokolovoj, Nauka Moskva 1982, 290 str.

U knjizi je okupljeno petnaest članaka raznih autora koji nam pokazuju kako su se u usmenoj poeziji odrazili drevni običaji, različite kulture, vjerovanja, kakvo je mjesto i značenje riječi u običajima različitog tipa, kakav je odnos riječi i stvarnosti, koja su svojstva riječi itd.

U posljednje vrijeme u Sovjetskom Savezu zamjetno je poraslo zanimanje za običaje. Pojavile su se mnoge publikacije s folklornom i etnološkom građom, ali i studije, zbornici i monografije posvećene pojedinim oblicima i ciklusima običaja i usmene poezije vezane uz te običaje, i to kod raznih naroda sovjetske zemlje. Pa ipak, usmeno-književni oblici vezani uz običaje još uvijek nisu dovoljno proučeni. Stoga su izdavači htjeli ovim zbornikom pokazati neke moguće aspekte istraživanja običaja i usmenoknjiževnih oblika vezanih uz njih.

Autori podrazumijevaju promjene običaja, njihovu modernizaciju, ponekad i korjenitu promjenu smisla pri čemu su se riječi u tekstovima često slobodno varirale. No, ipak su do danas preživjeli mnogobrojni tekstovi koji su ponekad zaista veoma stari.

Proces postupnog nastajanja i razvijanja običaja bio je i složen i često proturječan. S promjenama koje su nastale uslijed novih ljudskih spoznaja, s postupnim slabljenjem religije, mnoga su djela, pa i čitavi usmenoknjiževni žanrovi gubili svoje značenje, zaboravljali su se, ili su jednostavno iščezli, dok su se neki od njih počeli doživljavati kao šale ili dječje igre. Prijelaz običaja u zabavu, upozoravaju autori, opći je proces koji se odnosi i na pojedinačna usmenoknjiževna djela i na običajne komplekse u cjelini. Slabljenjem, a zatim i potpunim zaboravom magijskog smisla obreda, dominantnom funkcijom čitavog događanja postala je estetska funkcija. Tako su i veću umjetničku vrijednost dobili razni usmenoknjiževni oblici, pjesme, šale i dr. koji su u svom prvobitnom obliku bili isključivo vezani uz običaje.

Cilj je ovog zbornika bio, kako se navodi u uvodu, da na pojedinačnim usmenoknjiževnim oblicima i primjerima vezanim uz običaje pokaže mogućnosti istraživanja s različitih aspekata uz primjenu raznih metoda. Svi autori polaze od osnovne pretpostavke da djela usmenoknjiževnog folklora nije moguće promatrati izvan običaja kojih su ona dio. Bez analize običaja u cjelini i pojašnjenja mjesta i uloge riječi, tekstova, često nije moguće u cjelini i pravilno shvatiti ne samo njihov smisao nego i strukturu, simboliku, kompoziciju i druge poetičke osobitosti. Istodobno, djela usmene književnosti pomažu da se bolje osvijetle značenja pojedinih nejasnih dijelova obreda. Odatle je i razumljivo što autori tako veliku pažnju poklanjaju opisivanju i analizi i običajnih događanja, a ne samo tekstovima.

Jedan od osnovnih problema koji su u zborniku postavljeni jest tumačenje mjesta i značenja riječi unutar običaja i obreda različitog tipa, odnos riječi i događanja i karakteristike njihova zajedništva. Autori pokazuju kako se neraskidiva i najčvršća veza najbolje vidi kod najjednostavnijih, primitivnih obreda koji su se odvijali uz pojedine krikove, klicanja, pomoću kratkih formula izražavajući tako potrebu ili molbu.

U zborniku neki se autori koriste i novim materijalom, odnosno novosnimljenom građom i tako uspoređujući starije i novije zapise i podatke upotpunjuju sliku o folklornom procesu. Ipak, noviji podaci pokazuju da su se usmena poezija i neki elementi običaja sačuvali i do danas, ali u novom, promijenjenom obliku - kao umjetnička djela i trenuci zabave.

Na kraju zbornika nalazi se studija [L. S. Gvozdikova i G. G. Šapovalova] u kojoj se autorice bave kartografiranjem običaja i usmenoknjiževnog fol-

klora vezanog uz običaje i na taj način nastoje dati mogućnost promatranju općih i etničkih karakteristika, te odrediti i lokalne komplekse. Rad je veoma složen jer je metoda kartografiranja u granama kao što je etnologija i folkloristika još premalo razrađena.

TANJA PERIĆ-POLONIJO

Pietro Clemente, Roberto Ferretti, Giancarlo Francini, Mariano Fresta, Patrizia Vanini, Vecchie segate ed alberi di Maggio. Percorsi nel teatro popolare toscano a cura di Mariano Fresta. Editori del Grifo, Montepulciano 1983, 238 str. + 8 tabla.

Knjiga je zbirka radova o "ritualima-predstavama s kolektom" u južnoj Toskani, a rezultat je suradnje Sveučilišta u Sieni, lokalnih vlasti i privatnog izdavača. Istraživanja su započela 1974. godine proučavanjem dvaju oblika folklornog teatra [Bruscello i Vecchia], a poseban cilj istraživanja bilo je izučavanje komunikacijskih aspekata folklornog kazališta koji su do tada bili nedovoljno uočeni i neadekvatno vrednovani. Uvod [M. Fresta] daje sažet pregled pristupa folklornom kazalištu u Italiji, od prvobitnih filoloških interesa [D'Ancona], preko naglašavanja ritualne funkcije [P. Toschi], pa do suvremenih istraživanja koja uzimaju u obzir društveno značenje i funkciju predstavljanja. Ne istražuju se više toliko **izvori, tekstovi** i **varijante** koliko načini predstavljanja značenja unutar zajednice, društvena i politička vrijednost tradicijskih izvedbi. Rezultati takvih istraživanja objavljeni su u ovoj knjizi, a sama istraživanja proveo je **Insegnamento di Letteratura delle Tradizioni popolari** u Sieni, uz pomoć suradnika i studenata, pod vodstvom P. Clementea. Članci se bave ceremonijalnim predstavljanjem i prikazivanjem unutar specifičnih kulturnih horizonata.

Prvi dio zbornika pretežno je etnografski koncipiran i sadrži detaljne opise šest "putujućih predstava s kolektom" u južnoj Toskani, uz uvodne napomene o društveno-ekonomskom ambijentu tradicijskog folklornog teatra i uz zaključne misli o obnovi folklornog kazališta posljednjih godina u Toskani.

U drugom dijelu zbornika grupirani su pokušaji shvaćanja i tumačenja nekih aspekata folklornog teatra. Prvi članak u toj grupi nastoji konstruirati načine grafičkog prikazivanja i predlaže modele za pjesme vezane uz kolektu, uzimajući u obzir radove Van Gennepa i Mesnila i ne zapostavljajući pravne, ceremonijalne i ekonomske aspekte *dara*. Drugi rad u ovoj grupi vraća se *tekstu* , ali tu tekst služi kao ilustracija "ideologija" prepoznatljivih u tradicijskim predstavama, s ciljem da se pokaže da je u povijesnim zbivanjima devetnaestog i dvadesetog stoljeća u Toskani "narod" igrao aktivnu ulogu u kulturi, uz razvijanje društvene i klasne svijesti. U trećem se prilogu opet pokazuje kako pisana tradicija prerasta u sadržaje folklornog teatra, uz odbacivanje negativnog predznaka koji se obično vezuje uz "miješane" oblike transmisije u folkloru, tamo gdje se javlja ili gdje preteže pisana riječ. Posljednji prilog u grupi uvodi nove instrumente u izučavanje *maggiolata* - psihološki i etološki pristup, čime se proširuje interdisciplinarnost u novijim kretanjima talijanske etnologije [koju Talijani zovu *demologija]* .

Treći dio zbornika dokaz je da talijanski demolozi, napuštajući filološki pristup, ipak nisu zanemarili literarne aspekte promatranih ophoda - knjiga donosi pet dramskih tekstova. Jedan je od njih preuzet iz ranijeg manuskripta [autor je poznat], a ostali su transkripcije i zapisi suvremenih izvedbi.

Bibliografija sadrži popis djela o poljoprivredi i društvenim odnosima u Toskani u ovom i prošlom stoljeću, popis